

Р. М. Безус,

к. е. н., доцент кафедри фінансів, Дніпропетровський державний аграрний університет

ПОДАТОК З ДОХОДУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ БЕЗДИФІЦИТНОЇ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ

В даній статті обгрунтовано заміну ПДВ і податку з прибутку на податок з доходу підприємства. Наведено механізм застосування податку з доходу підприємства. Запропоновано диференціацію ставок податку з доходу в залежності від виду діяльності суб'єкта господарювання, а також наведено їх пропоновані значення.

At this article proved substitution of the VAT and profit tax for an income tax. The mechanism of application of the tax from the enterprise income is described. It is offered differentiation of rates of income tax depending on a kind of activity of the subject of managing, and also their recommended values are resulted.

ВСТУП

Сучасний стан економіки України та перманентний дефіцит Державного бюджету України свідчить про те, що підприємствам і інститутам інфраструктури складно вести бізнес. У той же час держава постійно підсилює фіскальну функцію податків і цим ще сильніше заганає бізнес в кут. Слідуючи бажанню якомога повніше задовольнити потреби соціальної сфери, держава постійно збільшує витратну частину Державного бюджету України. Наслідком цього стало те, що в Україні, за результатами рейтингу Світового Банку Paying Taxes 2010, загальна податкова ставка у % до прибутку вперше продемонструвала зростання і на сьогоднішній день становить 57,2%. Так, для порівняння даний показник по Російській Федерації складає 48,3%. Саме по собі високе значення даного показника не являє загрозу, воно лише свідчить про ступінь перерозподілу доданої вартості. А про ефективність використання перерозподілених коштів свідчить рівень життя в країні — як соціальні аспекти, так і доступність ведення бізнесу. Саме порівняння цих двох показників та загальної податкової ставки говорять про здоров'я податкової системи. В Україні прослідковується ситуація, коли при відносно високому рівні перерозподілу доданої вартості рівень життя і доступність ведення бізнесу є значно нижчим, ніж в країнах з більш помірними податками. Основні проблеми Української податкової системи були досліджені такими вітчизняними науковцями, як М.Я. Азаров, І.В. Барановська, О.Д. Василик, Т.І. Єфіменко, Л.М. Іванова, А. І. Крисоватий, Ф.О. Ярошенко. Всі автори [1—5] відзначають, що в Україні існує велика кількість податків та зборів — 147, порядок їх стягнення регламентується законами і підзаконними актами, в які доволі часто вносяться зміни. Зрозуміло, що така різноманітність податків та зборів, а також постійні зміни порядку їх стягнення створюють проблеми для бізнесу навіть не стільки в плані їх сплати, скільки в плані їх адміністрування.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою написання даної статті є обгрунтування доцільності заміни ПДВ і податку з прибутку на податок з доходу підприємства, з пропозицією щодо диференціації ставки податку з врахуванням прибутковості видів діяльності суб'єктів господарювання.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Гармонійний розвиток податкової системи та бізнесу є умовою сталих взаємовигідних відносин держави та платників податків. Адже головна мета сплати податків для бізнесу — забезпечення відповідних умов для його функціонування та розвитку інфраструктури або ж просто створення можливості існування і функціонування бізнесу, в той час як для держави — це платежі, які забезпечують можливість її функціонування. Від того, наскільки швидко кошти потрапляють від платників податків і настільки якісно повертаються від держави до них, залежить стабільність надходжень цих коштів до державних цільових і нецільових фондів у довгостроковій перспективі. Адже бізнес дуже швидко оцінює середовище функціонування та обирає тактику і стратегію дій в цьому середовищі. При всій різноманітності організаційно-правових форм функціонування суб'єктів господарювання є два шляхи відносин з державою: перший — сумлінна сплата податків та зборів, другий — мінімізація податкових платежів та заборів з використанням як легальних, так і нелегальних схем. Вибір того чи іншого шляху залежить від законодавчого підґрунтя — "правил гри". Звинувачення бізнесу в небажанні сплачувати податки є перебільшеними. Складність та неоднозначність здійснення цієї процедури, висока загальна відсоткова ставка є прямими причинами цього. Окрім цього, існування пільг для окремих підприємств, як правило — великого бізнесу, створює негативний настрій серед платників податків. Отже, "свідомі" платники податків беруть на себе додатковий податковий тягар, в той час як "мінімізатори" податкових платежів та зборів беруть на себе додатковий прибуток. І цей факт діє не на користь держави як реципієнта податкових платежів та зборів.

Практики, фахівці й учені одноставно вважають, що найбільша питома вага заощаджених коштів суб'єктами господарювання утворюється в результаті оптимізаційних схем за участю ПДВ та податку на прибуток (ПП). Цікаво, що, по суті, ПДВ — це "перекладання" грошей з кишені платників податку до держави, а потім — від держави до платників податку. Держава, до моменту повернення ПДВ його платнику, може використовувати ці кошти у власних інтересах і робить це, при цьому часто забуваючи про вчасне повернен-

ня цих коштів підприємствам-платникам ПДВ. З іншої сторони, існують підприємства, які працюють з так званним фіктивним ПДВ і роблять це успішно. Суть цього процесу полягає в тому, що отримання державних коштів відбувається на підставі фіктивних документів, при цьому в попередніх періодах не здійснивши відповідних перерахунків цього податку до бюджетів. Цим самим вони не тільки не несуть солідарну відповідальність з підприємствами в межах розбудови держави, а фактично їх грабують, адже за рахунок їх діяльності утворюється дефіцит коштів для підприємств, що, дійсно, сплачують ПДВ. І тому для ПДВ титул найкорумпованішого податку є виправданим.

Все вищенаведене стало причиною введення в дію постанови КМУ від 12.05.2010 р. № 368 "Про випуск облігацій внутрішньої державної позики для відшкодування сум податку на додану вартість", яка унеможливує отримання суми відшкодованого ПДВ грошима. На жаль, з введенням в дію зазначеної Постанови, ті підприємства, які сплачували повну суму ПДВ до бюджету, будуть змушені піти на його мінімізацію [6].

Другим за масштабами оптимізації є податок на прибуток. Передбачивши метод "першої події" в податковому обліку, законодавці хотіли чи максимально наблизити його до обліку ПДВ, чи перешкодити мінімізації в умовах зростання неплатежів. Але цим самим вони створили можливість для абсолютно законної мінімізації зобов'язань шляхом здійснення передоплати товарів, робіт, послуг. Так, за оцінками ДПАУ, завдяки "двоподійності" в 2009 р. до бюджету не надійшло близько 4,2 млрд грн. Зрозуміло, що передоплата повинна здійснюватися підприємством, якому загрожує сплата податку на прибуток, на користь підприємства, якому загрожують збитки. Додатковим бонусом використання схеми є формування податкового кредиту з ПДВ [7].

В умовах існування і роботи різних схем оптимізації податкових платежів податкової системі України потрібно знаходити більш надійні та стабільні джерела сплати податків, замінюючи існуючі податки на нові. Беручи до уваги вищенаведене, пропонуємо замінити ПДВ та податок на прибуток на податок з доходу підприємств.

Коли ми говоримо про податок з доходу, ми маємо на увазі податок, об'єктом якого є дохід, отриманий юридичними особами внаслідок ведення господарської діяльності. Саме такий об'єкт дозволить легко перевірити базу оподаткування та відповідність перерахованих коштів до бюджету, використовуючи при цьому банківські виписки. Простота підрахунку повинна забезпечуватись фіксованими ставками у відповідності до рентабельності ведення бізнесу за тим чи іншим видом

Таблиця 1. Коефіцієнти чистого прибутку видів діяльності суб'єктів господарювання та ставки податку з доходу підприємств

Вид діяльності	Коефіцієнт чистого прибутку	Ставка податку з доходу, %
Реклама / Промоушн	0,4	10
Сільське господарство	0,2	5
Аудит/ Юридична сфера / Консалтинг	0,8	20
Автосервіс / Транспорт / Логістика	0,4	10
Хімічна промисловість	0,3	8
Будівництво / Архітектура	0,4	10
Освіта / Культура	0,8	20
Енергетика / Нафта / Газ	0,4	10
Розваги / шоу-бізнес	0,4	10
Фінансова сфера (Банки, страхові компанії)	0,4	10
Виробництво товарів повсякденного споживання	0,2	5
Виробництво меблів	0,4	10
Важка промисловість	0,2	5
Готелі / Ресторани / Казино	0,4	10
ІТ / Телекомунікації	0,4	10
Легка промисловість	0,2	5
Медіа / Видавництво / Поліграфія	0,3	8
Медицина / Фармакологія (комерційна)	0,4	10
Нерухомість	0,4	10
Роздрібна торгівля	0,4	10
Наука	0,4	10
Туризм спорт / Догляд за здоров'ям	0,4	10
Гуртова торгівля / Склади	0,2	5
Інші види діяльності	0,4	10
В середньому	0,383	9,6

діяльності. Саме диференціація ставок за видами діяльності дозволить забезпечити міжгалузеву конкурентоспроможність.

Зрозуміле нарахування та простота здійснення перевірок повинні стимулювати бізнес до виходу з тіньової економіки, рівень якої в Україні, на думку різних експертів, становить від 40—60%. У свою чергу, збільшується база оподаткованих доходів, що дозволяє в перспективі або збільшити витрати бюджетів, або знизити відсоткову ставку податків.

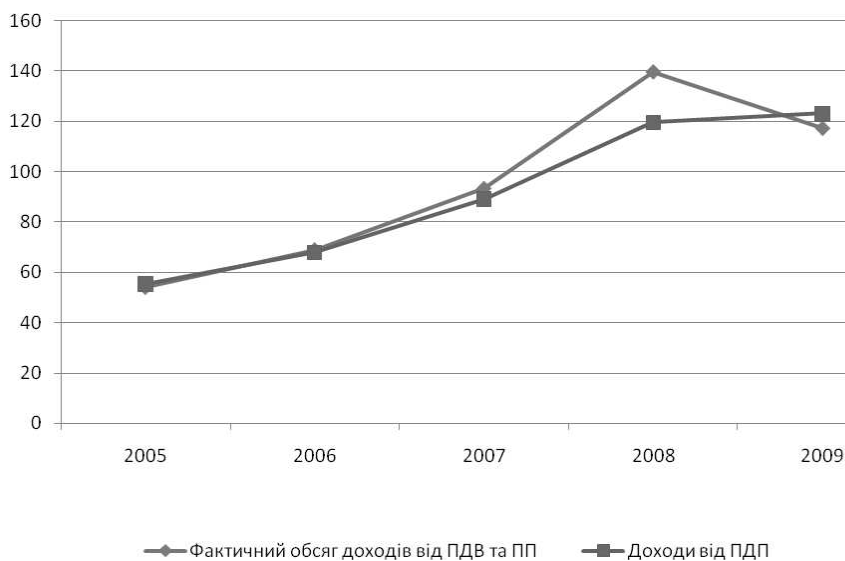

Рис. 1. Динаміка надходжень ПДВ і ПП та прогнозованих надходжень ПДП, млрд грн.

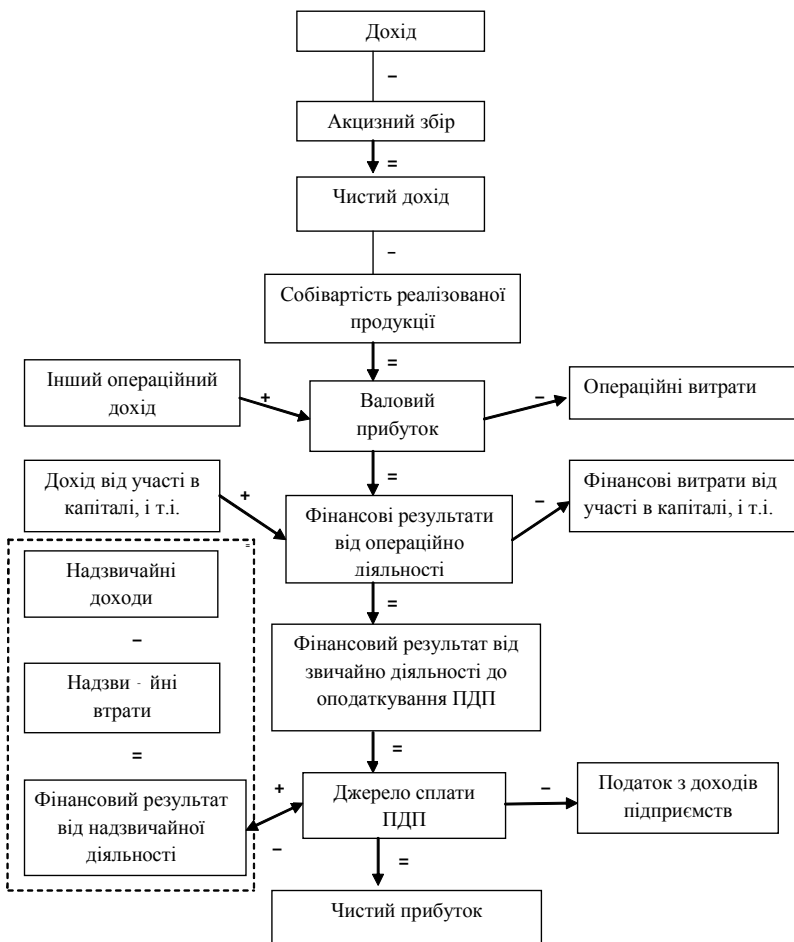

Рис. 2. Формування джерела сплати податку з доходу підприємств

У табл. 1 наведено рекомендовані диференційні ставки податку з доходу у відповідності виду діяльності суб'єктів господарювання.

Визначення суми податку, що має бути сплачений до державного бюджету, відбувається наступним шляхом:

Сума надходжень до бюджету = Дохід (виручка від реалізації) підприємства × Ставка податку з доходу підприємств

Обов'язковими умовами забезпечення належних сум надходжень до бюджету від запропонованого податку з доходу підприємств є використання системи безготівкових розрахунків та чітке визначення структури доходів підприємства, бо це безпосередньо впливає на ставку оподаткування, яка коливається в межах 5—20% (див. табл. 1).

За нашими розрахунками, при врахуванні структури ВВП, надходження від введення даного податку з доходу підприємств (ПДП) у 2009 році склали б 123,1—125,1 млрд грн. На рис. 1 зображено динаміку надходжень ПДВ та податку на прибуток (ПП), а також надходження від податку з доходу підприємств ПДП, якби такий був введений.

Як видно з рис. 1, введення ПДП, дає можливість повністю відмовитись від ПДВ та ПП. При цьому відмова від ПДВ та ПП буде запорукою зменшення обсягу тіньової економіки країни та знищенням схем оптимізації податкових платежів за допомогою ПДВ та ПП.

Однією з обов'язкових умов успішного функціонування податку з доходів підприємства є контроль за наповненням джерела сплати ПДП. Тобто сумою фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування ПДП та фінансового результату від надзвичайної діяльності. Етапи формування суми джерела сплати ПДП та процес формування чистого прибутку зображено на рис. 2.

Обов'язковою умовою позбавлення можливості шахрайств з податком з доходу підприємств є безакцептне та миттєве списання коштів (суми податків) з рахунку підприємства при зарахуванні коштів на банківський рахунок суб'єкта господарювання.

Відмова від ПДВ і відносна простота роботи з податком на доходи підприємств створе супротив з боку владних органів, адже відсутність ПДВ позбавить державу безоплатних фінансових ресурсів. Держслужбовці високого рангу повинні міркувати стратегічно. В Україні давно назріла необхідність відмови від ПДВ та заміни суті Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" або навіть відмови від нього чи консолідації з іншим з метою зменшення кількості податків в Україні.

ВИСНОВКИ

Податкова система України вимагає змін, суть яких не повинна містити формального характеру. Очевидно, що прийшов час оцінки необхідності таких податків, які своїм існуванням, по суті, створюють можливості для шахрайств. Так, використовуючи ПДВ як тимчасовий ресурс, держава має можливість покривати так звані тимчасові касові розриви бюджету за рахунок акумульованих коштів, а тимчасовий брак обігових коштів суб'єктів підприємницької діяльності стимулює їх до більш ефективної роботи. Але коли держава починає привласнювати кошти, використовувати їх тривалий час безоплатно, позбавляючи підприємств оборотних коштів і цим самим ставлячи їх на межу банкрутства, то вона отримує результат у вигляді стагнації формальної економіки та підвищення рівня тіньової економіки. І саме податок з доходу підприємств, що не має вад ПДВ та ПП, може стати їх гідною альтернативою і одночасно ліквідувати існуючі схеми ухилення від оподаткування та отримання необґрунтованих відшкодувань.

Література:

1. Азаров М.Я., Ярошенко Ф.О., Єфименко Т.І., Андрєєв П.П., Асадна Н.Г. Податок на додану вартість та прогнозування його надходжень до бюджету / М.Я. Азаров (гол. ред.) / Науково-дослідний фінансовий ін-т при Міністерстві фінансів України. — К.: НДФІ, 2004. — 344 с.
2. Барановська І.В. Проблеми реформування податкової системи в умовах кризи / І.В. Барановська, Т.А. Варварич // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 8(98). — 194 с.
3. Василик О.Д. Податкова система України: навч. посіб.: для студ. екон. спец. вищих закл. освіти / Українська держ. фінансова академія. — К.: ВАТ "Поліграфніга", 2004. — 447 с.
4. Іванова Л.М. Окремі аспекти реформування податкової системи України / Л.М. Іванова // Наукові записки. Том 77 "Юридичні науки" / Національний університет "Києво-Могилянська академія". — 2008. — С. 86—90.
5. Крисоватий А.І. Гармонізація оподаткування в парадигмі загальнонаціональних інтересів / А.І. Крисоватий. / Фінанси України. — 2004. — № 2. — С. 10—17.
6. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://buhgalter911.com>
7. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://bank-ua.com>

Стаття надійшла до редакції 08.09.2010 р.